

Reflexions de Gil Coma, viticultor: l'horripilant any dos míldiu vint

Article de Gil Coma, filòleg català i viticultor, on reflexiona sobre aquest any de pandèmia i míldiu

Un cep afectat pel míldiu. | Foto: Maria Rosa Ferré.

Plou com no havia vist ploure

Que en el nostre país no sap ploure, és una cosa sabuda. Quan ha de ploure no plou i quan plou ho fot tot enlaire. Alguns diuen que les pluges recurrents d'aquest any, eren conseqüència de l'aturada del trànsit aeri. Són els mateixos que deien que cada cop pluvia menys per culpa dels corrents i de les emissions que generaven els avions amb origen o destinació Barcelona. Amb la pandèmia, hi ha hagut una aturada pràcticament total dels vols i aquests mesos de primavera, han estat extraordinàriament plujosos. El fet és, però, que el temporal Glòria va maltractar Catalunya al mes de gener, quan els avions estaven en ple funcionament. I l'història de pluja dels darrers anys és massa irregular per atribuir aquest poder als avions. Per tant, és difícil extreure'n conclusions, sense una perspectiva històrica. Les teories conspiranoiques, s'aguanten només ocasionalment. Personalment, m'inclino més a pensar que estem immersos en una alteració climàtica, que tan aviat ens proporciona pluges torrencials com llargs períodes de sequera. Els hiverns tendeixen a ser més càlids i els estius més extrems. Els períodes d'entremig, es desdibuixen.

Sostenibilitat a mitjà termini

Hi ha qui vaticina que en uns anys, les vinyes seran insostenibles al Penedès. No són previsions

catastrofistes o mals auguris de visionaris. Sabem que els darrers anys, la verema s'ha avançat de mitjana deu dies, a conseqüència de l'augment de temperatura. El raïm fa un cicle més curt, que en redueix el seu potencial aromàtic i n'augmenta el grau alcohòlic. La baia madura, però les llavors i la rapa no. Cada cop són més els cellers que opten per plantar vinyes per sobre dels mil metres, lluny de la seva zona tradicional, que els garanteix una planta en un ambient més fresc que els permet allargar la verema del raïm i els garanteix una maduració més equilibrada.

2020, any de traspàs

La paremiologia catalana està plena de dites sobre els anys de traspàs o bixest (366 dies). "Any de traspàs, no te'n fiïs pas", amb repicons com ara "ni d'ell, ni del que ve detràs", "si fas faves, no en colliràs" o "guarda la collita de l'any atràs", entre d'altres. Tornem a la casuística. Aquest any, la dita funciona. Si revisem el 2016, el 2012, el 2008... trobarem anys en què la dita, si ens referim a la vinya, no se sosté. Però aquest 2020 és per emmarcar-la. Si hi afegim la situació de pandèmia que hem patit arran de la Covid-19, totes les previsions alarmistes semblen confluir en un any (de traspàs) marcat per la malastrugança. Si la salut pública s'ha vist tràgicament amenaçada, la sanitat de les vinyes també ha patit un daltabaix històric. Les primeres previsions, amb un hivern i inici de primavera generosos en aigua, semblaven l'anunci d'una bona collita, allunyats d'aquelles anyades misèrrimes per les sequeres prolongades. Però el món s'atura de cop, i els cellers veuen com amb la supressió de congressos, tancament de restaurants, caiguda del turisme, cancel·lació d'exportacions... els estocs queden immobilitzats, sense escapatòria possible perquè l'aturada és mundial. I, si no es buiden els cellers, no es pot entrar una nova anyada. De manera que comencen les retallades en les previsions de compra dels elaboradors cap als pagesos productors. A les vinyes, la brotada era ufanosa i el creixement de la planta exuberant. Les pluges sovintejadades exigien que el pagès s'apliqués més d'hora que altres anys i amb més continuïtat en els tractaments preventius, que són els únics permesos per a les vinyes ecològiques. En anys normals, els pagesos vells diuen que cal tenir el sulfat fet per Sant Isidre (ells parlen de Sant *Isidru*) que és el 15 de maig. Aquest any, el 15 de maig a Can Castany ja portàvem fetes tres sulfatades.

Foto: Maria Rosa Ferré

Vinyes *blaves* vora el mar

Abans no ploqui, el pagès ecològic ha de fer una aplicació d'alguna de les diferents formulacions de coure (sulfat, oxiclòrid, òxid, hidròxid...) per protegir la planta (i el fruit quan aquest ja apareix) de la possible afectació del fong del míldiu. El coure, aplicat com a solució en aigua, sovint barrejat amb algun coadjuvant (com ara oli de pi, que ajuda a fixar-lo a fulles i raïms) impedeix la germinació de les espores del míldiu i, per tant, la seva proliferació. El coure actua a diferents nivells del metabolisme d'aquest paràsit, per això no crea resistències. La planta no absorbeix el coure, de manera que només queden protegides la superfície foliar i el fruit que han quedat impregnats d'aquest brou. Per tant, com que és un producte que actua únicament per contacte, en cas de pluja, sobretot quan aquesta passa dels 20 litres, minvarà la presència i protecció que ofereix el coure, ja que la pluja el renta (el que s'anomena lixiviació). També hem de tenir en compte el creixement de la planta, molt intens els mesos de maig i juny, que deixarà parts desprotegides, per això es recomana renovar el tractament cada vuit dies, depenent de les condicions meteorològiques. A Can Castany, per posar un exemple, el 2019 vam fer tres aplicacions de coure. Aquest 2020 en portem vuit i no crec que pugui dir encara que hagi fet l'última.

Waterworld

El míldiu necessita un medi aquós per reproduir-se: una pluja combinada amb temperatura elevada és sinònim d'una infecció. Començarà a les fulles i s'escamparà al raïm si el deixem. Les mullenes matinals també són una font de propagació suficient per al míldiu. Les pluges reiterades, sense possibilitat de renovació del tractament entre una i l'altra, perquè les vinyes són impracticables o perquè no hi ha temps material de tractar-les totes, són noves infeccions assegurades. La reiteració de pluges d'aquest any, en un període molt sensible per a la vinya, no ha passat per alt a ningú. El pagès s'hi ha aplicat com mai, però ha estat impossible protegir tots els episodis de pluja i, no només això, les altes humitats que s'han generat cada matí a conseqüència de l'elevada pluviometria, han estat una amenaça constant que ha posat a prova la persistència i la paciència de qualsevol persona que visqui de la terra. Les dades (que recullo d'en Jordi Albet) parlen d'un maig amb una precipitació propera als 70 mm (30 litres més que la mitjana dels darrers set anys) i una temperatura superior en 2,26°C a la mitjana absoluta dels darrers set anys. L'abril i el juny també han estat mesos amb molts dies de pluja, agreujat pel fet que ja veníem d'un hivern plujós i poc fred, que va propiciar les condicions ideals perquè els fongs creixessin.

Foto: Maria Rosa Ferré

És eco, no innocu

Que el coure sigui la principal eina de combat contra el míldiu en viticultura ecològica, no significa que sigui inofensiu. Els llixiviats de què parlava abans, s'acumulen a la terra (el coure és un metall pesant, no degradable) i poden arribar a produir toxicitats. Per això, des de l'administració, s'estableixen mesures de control i limitacions. El màxim de coure metall a aplicar és de 4 kg per hectàrea i any, a compensar en set anys. És a dir, que en un període de set anys, en una hectàrea no s'hi ha d'haver aplicat més de 28 kg de coure, que fa una mitjana de 4 kg/any, però que es pot reequilibrar al llarg del període. Ara com ara, el coure és la principal defensa que tenim els viticultors contra el míldiu i no ha trobat encara substitut. Com a pagès biodinàmic, la recomanació és no aplicar més de mig quilo de coure per tractament. Però els serveis tècnics del Departament d'Agricultura parlen d'aplicacions superiors per garantir-ne l'eficàcia: com a mínim 750 grams de coure metall i en anys com aquest, amb una pressió alta del míldiu, més.

La biodinàmica, noves eines

Amb l'aplicació, quan el cep té poques fulles desplegadas del preparat biodinàmic 501 o de silici, elaborat a partir de pedres de quars, també preparem la planta per fer front a una primavera plujosa. Fem una aportació de llum que dificultarà la instal·lació del fong, que busca humitat i fosc. Aquesta aplicació cal fer-la a primera hora del dia. Es ruixen els ceps amb aigua fina, com una rosada. Aquesta aigua s'ha dinamitzat juntament amb el silici durant una hora, abans de sortir. No es pot aplicar en el període més sensible de la floració, perquè podria perjudicar el quallat, segons quines fossin les condicions climatològiques. El que busca la biodinàmica, en resum, és una planta més sana i, en conseqüència, més forta. Que estigui menys sensibilitzada a les malalties. La biodinàmica també ens proposa treballar amb fitoteràpia, utilitzant decoccions de la

planta anomenada cua de cavall i maceracions o infusions d'ortiga. Totes dues amb efectes antifúngics i totes dues compatibles amb aplicacions de coure. Aquest any he utilitzat tots aquests recursos i han estat clarament insuficients per controlar el míldiu.

A sobre, el sofre

Quan veieu aquelles boires de pols sobre les vinyes, a primera hora del matí, són tractament a base d'empolvoreig de sofre que s'apliquen per combatre un altre fong, la malura o cendrosa. Existeix la possibilitat d'aplicar sofre mullable, que pot barrejar-se amb el coure i s'aplica conjuntament. El sofre en pols, però, garanteix una major eficàcia i molts pagesos hi optem i, com que té uns períodes d'aplicació molt concrets (10-15 centímetres, floració, mida pèsol, Sant Joan, verolat) és fàcil que coincidim i els tractors es repliquen per les vinyes amb la característica boira que els envolta. El sofre no fa res contra el míldiu, però em van recomanar que apliquéssim amb el sofre una altra pols, la que prové d'una roca argilosa, molt finament mòlta, la bentonita, que s'utilitza per filtrar els vins en enologia. El seu gran potencial absorbent la fa indicada per retenir humitat i alliberar així el raïm de la presència d'aigua, que serà caldo de cultiu de fongs. Doncs bé, per primera vegada, aquest any en dos dels tractaments que he fet a base de sofre hi he barrejat bentonita per afavorir aquesta reducció d'humitat a l'interior del cep.

Aquests dies de bon matí i al capvespre, a tot el Penedès es veuen tractors amunt i avall intentant salvar les vinyes de la pitjor plaga de míldiu que es recorda. No només salvar els raïms sinó també les vergues. La gent més gran de la comarca no recorda res igual. @SergiLoras (https://twitter.com/SergiLoras?ref_src=twsrc%5Etfw) [pic.twitter.com/T4aRwYciZa](https://t.co/T4aRwYciZa) (<https://t.co/T4aRwYciZa>)

? Maria Rosa Ferré ? (@MariaRosaFerre) June 27, 2020
(https://twitter.com/MariaRosaFerre/status/1276783946370605056?ref_src=twsrc%5Etfw)

La natura és indomable

Si heu llegit fins aquí, vol dir que sou coneixedors de gairebé la totalitat de pràctiques que he aplicat per tenir una collita sana. Doncs bé, a dia d'avui avaluo que el míldiu m'ha fet perdre la meitat de la collita pel cap baix. Ara que s'ha instaurat, arran del confinament, la descoberta del nostre entorn més immediat i que molts heu conegut la màgia de les passejades entre vinyes, fixeu-vos en el seu aspecte: puntes sense fulles, pàmpols amb taques que s'assequen i es foraden i, el més dolorós, raïms que havien avançat molt en la seva evolució i que, en pocs dies, s'han tornat negres en part del seu brancatge. Són raïms que han acumulat les sulfatades una darrera l'altra, però el míldiu es va quedar allí, latent i ha fet ecllosió quan ja no ho creïem possible. De fet, quan arriba el verol, el raïm ja es fa insensible al míldiu. D'altres raïms ja van ser afectats molt més primerencament i s'han quedat pel camí, simplement s'han assecat i han desaparegut o pengen com un trist quadre de natura morta. Sé que he fet tot el que podia i una mica més. Els meus veïns ecològics estan igual o pitjor. Com em va dir una companya pagesa, pots sentir-te malament, però en cap cas no te'n sentis culpable. M'ho repeteixo cada dia. Però com costa anar a treballar quan tens aquest panorama.

Foto: Maria Rosa Ferré

Espero saber-ne treure la lliçó que la natura hagi volgut mostrar-me. Per ara, no sé quin és l'aprenentatge que se'n deriva. Us asseguro que en els divuit anys que fa que treballo de pagès, no havia vist mai res igual. Altres pagesos amb més experiència em confirmen que no recorden mai una emmildiada com aquesta. En aquests anys que fa que m'hi dedico, he participat de la transformació d'una finca convencional a ecològica primer i a biodinàmica després, amb pràctiques molt més respectuoses amb l'entorn, afavorint tant com puc la biodiversitat. Justament, en part, per enfortir les plantes i fer-les més resistents als períodes extrems que ens anuncien i que potser ja hem començat a patir. Mereixerà una reflexió. Els cellers elaboradors van començar a trucar per dir que aquest any no volien raïm, i el raïm no hi serà. Els pagesos, tossuts com som, no volíem renunciar a la collita, i la collita ha renunciat per ella mateixa. Potser calia un any sabàtic. Com si les pluges fossin com les de l'arca de Noè, per obligar-nos a començar de nou. El coronavirus de la vinya: un avís per a viticultors i cellers per fer les coses diferents. Clar que, com sempre al Penedès, la processó va per barris. La zona de Gelida, Sant Llorenç i Sant Sadurní, sembla més afectada que la resta. I els qui segueixen amb pràctiques convencionals (és a dir, amb ús de productes sistèmics que s'incorporen a la saba de la planta i arriben al fruit) en queden al marge, perquè disposen de productes curatius, curiosament, sense restriccions més enllà de les resistències que genera l'ús continuat d'una mateixa formulació. Com sempre, n'hi ha que estem amb l'aigua al coll i d'altres que suren. Seguiré reflexionant.